

ZMENA PRICHÁDZA

„Je to otázka troch až piatich rokov, ale už počas nich príde k zmenám. Človek sa začne vracat' viac k sebe, k minimalistickému životnému štýlu, uvedomí si, že veci, ktoré predtým mal a robil si na ne nárok, vlastne nepotrebuje,“ hovorí sociologička **Silvia PORUBÄNOVÁ** a pridáva rady, ako sa na novú dobu pripraviť.

Ako zistíme, že v spoločnosti alebo v krajine nastávajú nové časy a zmena? Viditeľne sa to prejavuje tak, že sa v spoločnosti objavuje a stupňuje nespokojnosť. Samozrejme, ľudia sú niekedy nespokojní aj v tých dobrých časoch, ale nespokojnosť buble, zvyšuje sa, prejavuje sa „blbou“ náladou, čo je jasné znamenie, že môžeme očakávať zmeny.

Tú „blbú“ náladu na Slovensku cítiť niekoľko rokov a nemá súvislosť len s pandemiou. Dá sa teda povedať, že aj nás čaká nová éra?

Určite áno, hoci korona nebola jediný dôvod, fungovala skôr ako štartér. Na Slovensku už vyše tridsať rokov zažívame veľmi zvláštnu situáciu, že po každých voľbách krajina začína odznova. Na začiatku má veľké nádeje, očakávania,

v sladkej blaženosti, že je to ďaleko, že sa nás to netýka. A pritom vojna, ktorá sa pred vyše dvadsiatimi rokmi začala v bývalej Juhoslávii, doslova pár sto kilometrov od našich hraníc, ukázala, že stať sa môže čokoľvek a nikto nemá nič isté. Že aj keď dnes mám istý príjem a slušný spôsob života, zajtra to platiť nemusí. Preto treba zostať v strehu.

KTO JE SILVIA PORUBÁNOVÁ?

Vyštudovala sociológiu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, už v začiatkoch kariéry ju zaujímala problematika rodinných noriem a hodnôt, téma žien či starších ľudí.

Vo výskumoch sa venuje problematike rovnakých príležitostí a antidsikriminácie.

Angažuje sa v iniciatívach, ktoré ženy podporujú v spoločenskej a politickej účasti, dlhé roky pracovala v Inštitúte pre výskum práce a rodiny. Aktuálne je výkonnou riaditeľkou Slovenského národného strediska pre ľudské práva.

Ale nikto si predsa nemôže stavať bunkre ani robiť zásoby jedla na horšie časy, tak čo pod tou prípravou máme rozumieť?

Vo svojej ľudskej povahe máme zakorenenú myšlienku, že máme nárok na všetko, čo sme dosiahli. Nárokujeme si, aby sme mohli ísť do kaviarní, stretávať sa s priateľmi, chodiť na nákupy. Lenže nič z toho nie je nárokovateľné ani samozrejmé. Skôr chcem upozorniť, že si treba budovať obozretnosť, vlastný plán B a naučiť sa prispôbiť zmenám, aby nás neprevalcovali. Na situáciu, ktorá nastala minulý rok, nikto nebol pripravený a veľa závisí od našej sily, vnímania, charakteru, ako ju zvládneme. Každý sa môže zachrániť tým, že bude k sebe úprimný.

Čo to presne znamená?

Niekomu pomáha, keď kváskuje, ďalšiemu, ak sa hrabe v záhrade, mne cez lockdown pomáhali knihy, ktoré som čítala do rána, bola to moja sieť záchrany. Treba si nájsť tú svoju. Zbytočne sa kaviarenský typ bude nútiť do prechádzok v lese, ak

pri tom nevypne. V časoch takejto krízy je dôležitý zdravý kúsok egoizmu, uvedomiť si sám seba. Problém je, že sa medzi sebou porovnávame a sledujeme, čo robia tí ostatní. Je fajn inšpirovať sa, ale treba si jasne odpovedať na otázku, čo pomáha mne. Aj preto sa mnohí vrátili k veciam, ktoré nerobili celé roky, a začali pliesť, háčkovať, venovať sa ručným prácam, z ktorých sa nakoniec stal nový trend. Existujú aj cykly nových trendov, ktoré odborníci odporúčajú, ale základ je pochopiť, čo konkrétne môže pomôcť mne, a potom sa toho držať.

Keď prichádza zmena, nie všetci sú na ňu pripravení, pretože je vždy ľahšie ísť vo vyšliapaných koľajach. Existuje možnosť, že sa to celé stopne alebo zastaví? Myslím tým príchod novej éry?

Už sme v situácii, že nastavenie spoločnosti a systému nepustí, aby sa všetko vrátilo do starých koľají. Pred koronou sociológovia robili výskum, že u nás stále vládol spomienkový optimizmus, lebo ľudia spomínali na istoty, ktoré kedysi boli v ponuke. Že dostali síce malý byt aj malý plat, ale každý mal zabezpečenú prácu. Nikto nebol na dne, nikto nebol hladný, ale zase sme nemohli cestovať. Pri spomienkovom optimizme však všetci chápali, že reálne sa to nedá zvrátiť. Ani táto nová zmena sa už nedá zastaviť. Aj preto sa treba pripraviť na to, že sa musíme spoliehať len na svoje schopnosti, na osobný potenciál. Iná šanca nie je.

Každá zmena však so sebou prináša riziká, najmä pre slabšie skupiny, vy ich vidíte?

Riziká sa objavili už minulý jar a týkali sa najmä žien. My si neuvedomujeme, že práva, ktoré dnes ako ženy máme, ešte pred rokmi neboli samozrejmé a niekto ich pre nás musel vybojovať, napríklad volebné právo v roku 1918. Tie riziká sa objavujú nenápadne, plazivo a často majú podobu trebars opatrení ako rodičovské bonusy a rôzne príspevky pri starostlivosti o deti, ktoré môžu spôsobiť návrat k tomu, čo by ženy nechceli.

Prečo? Veď bonusy a rôzne pandemické ošetrovné určené ženám aj rodinám pomáhajú, nie?

Nie je náhoda, že keď minulú jar vypukla kríza, OSN na ňu hneď reagovala a generálny tajomník vydal strategickú správu, ktorá sa týkala práve situácie žien. Veď kto bol v najväčšej nevhode? Ženy, lebo museli zostať doma s deťmi, ktoré nechodili do škôlky či do školy, a mali na pleciach základ všetkých povinností aj starostí. Dokonca poznám lekárky, ktoré v časoch pandémie mali byť v prvej línii, aj tak museli zostať doma. Neviem, či aj chceli alebo skôr museli a nie vždy mali na výber.

Ale možno to bolo aj na niečo dobré, mužov to hádam pri-nútilo zapojiť sa viac do domácich prác.

Verím, že áno. A tí, ktorí dovtedy ani krížom slamy nepreložili, zrazu na vlastné oči videli, koľko práce aj času si vyžaduje pravidelný servis okolo detí a domácnosti. Ženy sú tým zavalené oveľa viac a cesta z tohto stereotypu nie je o tom, aby sme ich utvrďovali, že to tak má byť. Že sú ochrankyne rodinného kozuba. Správnou cestou je, aby si žena uvedomila, že je šikovná, sebavedomá, a ak bude chcieť, môže dosiahnuť čokoľvek.

Samozrejme, nie každá má chuť ísť do politiky, v hre je aj zastúpenie žien vo vedení bánk, firiem a vôbec to nie je otázka nejakých ambícií. Dôležité je vedieť, že hlasy žien a ich potreby budú vypočuté. A že ženský hlas má rovnakú váhu ako ten mužský.

Nechcem, aby ste sa hrali na Sibylu, ale viete predpokladať, čo s nami tieto prichádzajúce zmeny urobia?

Stále nemáme vyhraté a bude dlho trvať,

NIE-KOMU POMÁHA, KEĎ KVÁSKUJE, ĎALŠIEMU, AK SA HRABE V ZÁHRADE, MNE CEZ LOCKDOWN POMÁHALI KNIHY, KTORÉ SOM ČÍTALA DO RÁNA, BOLA TO MOJA SIET ZÁCHRANY. TREBA SI NÁJSŤ TÚ SVOJU.

kým sa krajina zotaví z ekonomických dôsledkov pandémie. Je to otázka troch až piatich rokov, ale už počas nich začne prichádzať k zmenám. Človek sa začne vracaf viac k sebe, k minimalistickejšiemu životnému štýlu, uvedomí si, že veci, ktoré predtým mal a robil si na ne nárok, vlastne až tak nepotrebuje. A v čom vidím najväčšie pozitívum? Ľudia si uvedomia svoju silu, ktorá je väčšia, než si mysleli, len to netušili, lebo nikdy neboli skúšaní. Pochopia, že sa nemôžu spoliehať na štát ani na politikov. Začnú si viac pestovať záchrannú sieť rodiny, priateľov a vytvoria si vlastnú stratégiu.

Poradte, ako na to. Keby ste teraz mali čerstvých osemnásť alebo dvadsať rokov, akú stratégiu by ste zvolili vy?

Pre mladú ženu je základ dobré vzdelanie, aby si mohla plniť svoje sny a myslieť na to, že aj pracovný trh sa bude meniť. Dávno to pochopili v severných štátoch, kde sú ľudia dlhodobo šťastní a spokojní a kde uvažujú v štýle - vyber si profesiu, ktorá ťa slušne užívi a bude dôležitá aj o dvadsať rokov, ako napríklad IT technológie či telekomunikácie, nielen typicky ženské povolania. Tam už nie je veľmi moder-

MINULE MI HO-
VORILA PANI RIADITEĽ-
KA Z DOMOVA SENIOROV,
ŽE MAJÚ OBROVSKÝ NÁRAST
OPATROVATEĽOV. POČAS KORO-
NY IM PRIŠLI VYPOMÁHAŤ ĽUDIA,
KTORÍ BOLI ZAMESTNANÍ VO
SFÉRE GASTRA, BRALI TO AKO
CHARITU, AŽ ZRAZU ZISTILI,
ŽE TÁTO PRÁCA MÁ VÄČŠÍ
ZMYSEL AJ ICH
NAPLŇA.

né študovať právo či manažment, lebo trh je presýtený. A samozrejmosťou je správny výber partnera, ktorý ženu bude podporovať a správať sa k nej rovnocenne, nie robiť si z nej slúžku alebo ju, obrazne povedané, otlkať. Ešte je priskoro o tom hovoriť, ale keď sa krajina zotaví, vyrojí sa tu mnoho nápadov, kreatívnych myšlienok, projektov, ktoré prinesú práve ženy. Tým som si istá.

To vyzerá nádejne, možno až optimisticky...

Som typ, ktorý radšej vidí pohár poloplný než poloprázdny. Hoci máme za sebou ťažké obdobie a stále nie sme z najhoršieho vonku, lebo nastupuje tretia vlna, aj tak sme niečo získali. Silu, ponaučenie. Slováci sú síce pesimistický národ, no aj to má svoje výhody. Vieme sa rýchlo prispôbiť, reagujeme efektívne. V niektorých krajinách možno problémy vidia inak, so spevom, s rukou hore, ale to nemusí byť správna cesta. Lebo aj optimista, ktorý vidí svetlo na konci tunela, musí byť pripravený. Zostať v pozore. Aby to svetlo v tuneli nebol len prichádzajúci vlak. **E**

Danka VILHANOVÁ
Foto Desigual, archív

Ako klientka NN

využívam bezplatne

lekárske benefity

K životnému poisteniu či doplnkovému dôchodkovému sporeniu od NN máte vždy niečo navyše. Ako napríklad trojicu lekárskeho benefity, ktoré využívajú bezplatne všetci naši klienti.

- Lekár na telefóne a konzultácie so špecialistami a koučmi
- Prednostné MRI vyšetrenie
- Druhý lekársky názor na stanovenú diagnózu

Na vás záleží

že sa niečo zmení k lepšiemu, lenže tie sa nespĺnia a po nich príde obrovské sklamanie. Po minuloročných voľbách sa to sklamanie dostavilo extrémne rýchlo, práve pre pandémie, a nastalo vytriezvenie. Aj keď všetky spoločenské problémy sa zosobnili len do pár ľudí na čele krajiny, toto všetko signalizuje, že sa niečo deje. Že nová éra prichádza.

Je však otázka, či bude lepšia alebo horšia než to, čo sme v krajine mali doteraz. Ako to vidia odborníci?

Nie sme v bytostnom ohrození, stále nedošlo k masovému prepúšťaniu. Nezamestnanosť výrazne nestrápla, aj keď mnohé sféry ako gastro či turizmus následky poriadne pocítili, stále sa nedá hovoriť o spoločenskej katastrofe alebo kolapse. Našťastie. A zatiaľ je to stále skôr fyzická príprava na to, čo nás ešte čaká. Minulý rok a dlhé lockdowny boli signálom, že môže prísť ešte niečo silnejšie. Odborníci aj pred koronou často hodnotili spoločenskú situáciu a predpovedali, čo sa môže stať a čo sa stane, ale dnes si to už asi nedovolí nikto. Pandémia ukázala, že treba byť pripravený na všetko.

Mnohí politici, trebárs aj francúzsky prezident Macron, túto krízu prirovnali k druhej svetovej vojne, mali pravdu?

Určite nie. Ako môžeme porovnávať vojnu či živelnú katastrofu so situáciou, keď väčšina ľudí sedela zatvorená doma, mala plnú chladničku a bola v relatívnom bezpečí? Samozrejme, nezľahčujem pocity strachu ani tisícky ľudí, ktorí vírusu podľahli, lenže nám nad hlavou nelietali rakety, nepadali z neba bomby a v obchodoch bol dostatok potravín. Myslím, že trošku pokory nezaškodí. Všetci by sme si z tejto situácie mali vziať ponaučenie.

Aké presne?

Že nikdy nie je tak zle, aby sme si nemysleli, že to nemôže byť ešte horšie. Možno sa to niekomu na Slovensku nezdá, ale naša krajina bola posledné desaťročia doslova rozmazaná. Mali sme sa veľmi dobre, žiadne veľké krízy sme nezažili, preto to bol pre nás taký veľký šok.

Na každej kríze sa dá nájsť niečo pozitívne, v čom sa zmeníme ako spoločnosť aj ako ľudia? Čo od toho môžeme očakávať?

Prvé prejavy už nastávajú. Ten strach nás trošku uzemnil, pre Slovákov špeciálne je typické, že frfleme, večne sa sťažujeme, stále sa porovnávame. Nehovorila by som o závidia, skôr o tom, že ľudia mali pocit, že sa im niečoho nedostáva. Že si zaslúžia viac. Prípadne, že inde je to lepšie. Na začiatku túžime mať dobré auto. Potom pekný byt alebo dom. Neskôr značkové oblečenie. To všetko sa udialo aj sa to stále deje, ale my sme niekde v podvedomí tušili a cítili, že žijeme šľahačkový svet. Na to je ideálny liek ísť sa pozrieť do krajín

tretieho sveta, aby sme pochopili, ako sa máme dobre.

Myslíte, že vďaka pandémie si to uvedomujeme viac?

Keď dorazil vírus a ľudia sa ocitli v bezprostrednom ohrození života, keď sa svet akoby zastavil, zatvorili sa obchody, reštaurácie, školy, všetci sa vrátili k základu a začali riešiť len najzákladnejšie veci potrebné na prežitie. Či zostaneme zdraví, či sa nedostaneme do nemocnice, či budeme mať čo jesť. A verím, že väčšine ľudí to došlo. Že nepotrebujú ďalšie topánky v poradí, dvadsiate šaty, ktoré ani nenosia. Aj sami pred sebou sme si priznali, že žijeme nad pomery. Samozrejme, na Slovensku máme hladové doliny aj rôzne ostrovčeky chudoby, kde to až tak neplatí, ale ako spoločnosť sme žili najlepšie, ako sa v tomto geopolitickom priestore dá.

A vydrží nám to uvedomenie?

Myslím, že nás to privedie k zmene, doslova k vyžadovanému minimalizmu. Už aj v okolí vidím, ako sa ľudia zbavujú vecí a prehodnocujú svoj život aj pracovné smerovanie. Minule mi hovorila pani riaditeľka z domova seniorov, že majú obrovský nárast opatrovateľov. Počas korony im prišli vypoľovať ľudí, ktorí boli zamestnaní vo sfére gastru, brali to ako charitu, až zrazu zistili, že táto práca má väčší zmysel aj ich naplnia. A tak si bývalí barmani či čašníci zrazu robia opatrovateľské kurzy a chcú sa starať o starých a chorých. Jednou z veľkých zmien bude aj prehodnotenie zamestnania, čoraz viac ľudí sa začne presúvať do takýchto služieb. O to viac, že seniorov bude len pribúdať. Kedysi, keď boli špičkové manažérky vyhorené z práce, snívali, že si otvoria vlastnú kaviareň, ale to už nie je také atraktívne.

Každá kríza, aj tá pandemická, má svoje za aj proti. Čo je podľa vás na nej pozitívne?

Táto kríza je celosvetová, lebo každá nová informácia prebehne za pár sekúnd na opačný koniec zemegule a aj konzumný spôsob života, ktorý vedieme, je globálny. Stať sa dostupným pre miliardy ľudí. Aj preto odborníci, ktorí sa zaoberajú výskumom trendov, už dlhodobo upozorňovali, že sa niečo musí stať. Že takéto fungovanie nie je dlhodobo udržateľné. Z environmentálnych dôvodov pre udržateľnosť planéty, ale nielen preto. Musíme si čo najskôr uvedomiť, že pri spôsobe živote, ak každý z nás vlastní 50 šiat, 30 topánok, jedna rodina má dve autá, budeme natoľko zavalení tovarom, odpadom a sami sa zničíme. Našťastie, niekto zhora alebo prozreteľnosť, nazvime to, ako chceme, zasiahol tak, aby sme sa prebrali. Nezariadil to vojnou, ale šetrnejšie.

Čiže túto situáciu máme brať ako opatrné varovanie?

Presne tak. Ako také zakopnutie. Aby sme nespádli, len sa poriadne vystreli a otvorili oči. Lebo keď niekde vo svete vypukli vojny alebo prišlo ku katastrofám, my sme stále žili